

Warszawa, dnia 20 lipca 2022 r.

prof. ASzWoj dr hab. Konrad Walczuk
Instytut Prawa
Akademia Sztuki Wojennej w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana mgr. Bartłomieja Oręziaka
pt. *Prawo do zdrowia z perspektywy transgranicznego świadczenia usług*
telemedycznych w Unii Europejskiej,

napisanej pod opieką naukową prof. UKSW dr hab. Elżbiety Karskiej,
w Katedrze Ochrony Praw Człowieka i Prawa Międzynarodowego Humanitarnego
na Wydziale Prawa i Administracji
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

W związku z powołaniem w dniu 17 maja 2022 r. przez Radę Dyscypliny Nauki Prawne Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na recenzenta rozprawy doktorskiej Pana mgr. Bartłomieja Oręziaka, zatytułowanej *Prawo do zdrowia z perspektywy transgranicznego świadczenia usług telemedycznych w Unii Europejskiej*, napisanej pod opieką naukową Pani prof. UKSW dr hab. Elżbiety Karskiej, niniejszym przedstawiam recenzję zawierającą jej

pozytywną

ocenę wraz z uzasadnieniem odnoszącym się do kwestii formalnych i merytorycznych.

1. Stwierdzenie ogólne

Aby zrealizować dyspozycje zawarte w art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) przedstawiona do zrecenzowania rozprawa doktorska musi zaprezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie nauki prawne oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, natomiast jej przedmiotem ma być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego lub oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej. Należy uznać, że wskazane dyspozycje zostały – przy pewnych krytycznych uwagach – zrealizowane.

2. Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej Doktoranta

Przedstawiona do zrecenzowania dysertacja pozwala pozytywnie ocenić ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w zakresie nauk prawnych. Co do zasady Autor swobodnie porusza się w sferze tak regulacji prawnych, jak i orzecznictwa oraz literatury prawniczej, stwarzając wrażenie rozumienia ogólnych reguł rządzących teoretycznymi aspektami prawa – z punktu widzenia litery prawa, a także jej interpretacji i w efekcie praktycznej wykładni i zastosowania.

3. Ocena umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktoranta

Sposób prowadzenia wywodu, umiejętność zdobywania i wykorzystywania literatury przedmiotu oraz orzecznictwa, a także zdolność interpretacji przepisów prawnych uprawniają do wysokiej samodzielności prowadzenia pracy naukowej przez Doktoranta. W efekcie również omawiana poniżej oryginalność pracy jest na przynajmniej zadowalającym poziomie.

4. Ocena dysertacji

4.1. Formalna

Dysertacja pod względem formalnym jest poprawna. Zarówno językowo, jak i edycyjnie prezentuje wysoki poziom.

Proporcje pracy zostały zachowane, wszystkie niezbędne elementy są w niej zawarte.

Do uwag krytycznych można zaliczyć wskazanie wątpliwości odnośnie poprawności sformułowania tytułu podrozdziału 5.2 w rozdziale I – *Zagrożenia telemedycyny*. Przy tak sformułowanym tytule czytelnik nie wie, czy to telemedycyna jest zagrożona, czy też jakieś zagrożenia wynikają z telemedycyny.

Negatywnie należy ocenić sposób prowadzenia wykazu skrótów, gdzie skrót następuje po pełnym sformułowaniu (określeniu) którego dotyczy. Z założenia nie o to w tego typu wykazach chodzi. Powinno być odwrotnie – wykaz umożliwia rozszyfrowanie zawartego w tekście skrótu, zatem to skrót powinien być pierwszy.

Wątpliwości budzi podawanie dat jedynie przy niektórych przywoływanych w Wykazie skrótów aktach prawnych.

Przypisy zostały sprawnie i dobrze poprowadzone, choć wydaje się, że lepsze by było stosowanie w nich dokładniejszych odwołań/sformułowań np. „zob.” i „por.” – dzięki temu czytelnicy mogliby uzyskać dodatkową informację, w jaki sposób do wskazanych pozycji odnosi się Autor („zob.” jako co do zasady afirmatywne odwołanie i „por.” jako odwołanie zawierające jakieś zastrzeżenia). Warto także każdorazowo dokładnie wskazywać parametry przepisów, do których się odwołuje – np. w przyp. 29 na s. 43 chodzi o art. 2 ust. 16.

Mam pewne wątpliwości dotyczące interpunkcji stosowanej w opracowaniu (*passim*). Ponadto np. w podrozdziale 2.3 rozdziału I, za tytułowanym *m-Zdrowie*, wskazane by było wprowadzenie akapitów, co podniosłoby nie tylko ocenę estetyczną opracowania, ale też ułatwiło właściwe usystematyzowanie przekazywanych treści.

4.2. Merytoryczna

Punktem wyjścia do oceny pracy jest wybór jej przedmiotu. Tytułowe *Prawo do zdrowia z perspektywy transgranicznego świadczenia usług telemedycznych w Unii Europejskiej* jest zagadnieniem aktualnym, ciekawym i o znacznym znaczeniu praktycznym, co należy uznać za wybijający się atut. Ze względu na otaczającą nas rzeczywistość z jednej strony mamy od czynienia z koniecznością wzmożonego formalnego (normatywnego) regulowania zagadnień związanych z prawem do zdrowia i usługami medycznymi – w tym także w aspektach „tele” i transgranicznych, a z drugiej strony owa wzmożoność skutkuje chaosem terminologicznym i regulacyjnym na płaszczyźnie prawa wewnętrznego (krajowego), unijnego (UE) i międzynarodowego (zarówno publicznego, jak i prywatnego).

Z założenia dobrym rozwiązaniem jest uzasadnienie wyboru tematu (s. 20-23). Choć też jest symptomatyczne, że Doktorant i Promotorka dysertacji uznali, że wyprowadzone przed nawias uzasadnienie musi się w pracy znaleźć. Ostatecznie ta część opracowania zawiera (m.in.) zapewne niezamierzone powtórzenia i momentami sprawia wrażenie włączonej na siłę (zwłaszcza że całość pracy jest napisana płynnie i w dobrym stylu) i zawiera chyba nie do końca przemyślane twierdzenia (np. „Nowoczesne rozwiązania zaczynają dotykać i częściowo determinować życie ludzkie w wielu aspektach” (s. 20) – chyba od dłuższego czasu po prostu „dotykają i determinują”; i czy rzeczywiście „istnieje naukowa potrzeba przesądzenia bądź też dodatkowego potwierdzenia normatywnego charakteru norm traktatowych swobody przepływu usług” (s. 22)?; „Zdarza się też, że korzyści zastosowania takiego rozwiązania zawsze przewyższają zagrożenia...” (s. 23) – albo się coś zdarza, albo jest zawsze). Wartościowe elementy tej części pracy mogły po prostu znaleźć się we wstępie.

Należy zgodzić się z Doktorantem, że „dyscyplina nauk prawnych będąca bazą wiedzy oraz koncepcji dla ustawodawcy ma do odegrania w tym zakresie ważną rolę. Badania oraz analizy prawnicze powinny bowiem coraz częściej wykazywać się wrażliwością na zachodzące zmiany w świecie zewnętrznym w celu zabezpieczenia z jednej strony słusznych interesów podmiotów obrotu prawnego, a z drugiej – wypracowywanego przez

dziesięciolecia systemu ochrony praw i wolności każdego człowieka” (s. 10), jednak uznanie, że „istotne dla dysertacji jest także pytanie o to, czy na aktualnym etapie rozwoju cywilizacyjnego, technicznego, technologicznego, a także prawnego telemedycyna może być traktowana jako nowy oraz nowoczesny środek wspierający realizację prawa do zdrowia w pełniejszym albo przynajmniej dotychczasowym zakresie” (s. 11) można raczej uznać za swoiste *superfluum* i sztuczne generowanie problemu, analogicznie jak części rozważań dotyczących „zdrowia ludzkiego” na s. 13. Przy czym w kontekście ostatniej uwagi zgodzić się trzeba, że „w dobie zaawansowanej i pozbawianej kolejnych barier mobilności populacji, w tym także pacjentów, istotnego znaczenia nabiera problem związany z realizowaniem prawa do zdrowia przez transgraniczne świadczenie usług zdrowotnych w ramach Unii Europejskiej. Z jednej strony, istotne jest znaczenie, zakres i charakter tych usług oraz ustalenie czy wchodzą one czy też nie w zakres unijnej swobody przepływu usług rynku wewnętrznego Unii Europejskiej. Z kolei z drugiej strony równie ważny jest dyskurs naukowy związany z prawami pacjentów w transgranicznej opiece zdrowotnej oraz rozważania nad telemedyczną formą usług zdrowotnych wspierającą efektywność, szybkość, równość w dostępie czy powszechność transgranicznej opieki zdrowotnej w Unii Europejskiej” (s. 13).

Dobrze, że Autor spróbował wprowadzić porządek w podstawowym elemencie zagadnienia, jakim jest kwestia definicji i określenia znaczenia poszczególnych pojęć, terminów i zjawisk – zwłaszcza w rozdziale I, dotyczącym nowoczesnych technologii w medycynie. Sposób definiowania zaprezentowany przez Doktoranta świadczy o Jego znajomości omawianych zagadnień i co do zasady jest efektywny (a niekiedy nawet efektowny, co niekoniecznie wydaje się zamierzone i właściwe). Nie mniej jednak wydaje się, że lepszym rozwiązaniem niż jedynie określenie znaczenia pojęć byłoby zaproponowanie rozwiązania skutkującego ograniczeniem w aktach formalnych (przede wszystkim normatywnych) różnorodności tychże pojęć – zwłaszcza, że niejednokrotnie ich wyjaśnienia przenikają się i powtarzają, a nie tylko uzupełniają (por. np. s. 50-52, czy też rozważania dotyczące informatyki medycznej na s. 52-53 – w tym przypadku przedstawione wyjaśnienia jej dotyczące bez problemu można przypisać do elementów każdego z wcześniej opisanych rodzajów medycyny, co zdaje się zauważać sam Autor w końcowej części s. 53). Byłaby to szansa na wniesienie do nauki i praktyki prawa faktycznie autorskich

treści, do których to *nota bene* Doktorant wielokrotnie się odnosił (*passim*), podkreślając unikalność swoich rozważań nie zawsze w miejscu, gdzie rzeczywiście ona zaistniała. Nie mniej jednak chociażby propozycje standaryzacji systemów medycznych, zawarte na s. 226-227 uznać należy za ciekawe i wartościowe także z praktycznego punktu widzenia.

Zawiłość wywodów (jak sam Autor zauważył „okazuje się, że przedstawione powyżej zakresy przedmiotowe używanej nomenklatury mają charakter płynny” – s. 55) niejednokrotnie powodowała, że u czytelnika pojawiła się myśl o celowości przedstawienia ich w formie graficznej – może warto to uwzględnić w przypadku wydawania recenzowanego doktoratu w formie monografii? Również wyliczenia przewijające się w całej pracy mogłyby być przedstawione liczbowo, a niekoniecznie wyrazowo (po pierwsze, po... dwudzieste...).

Dyskusyjne jest kateryczne stwierdzenie Autora, zgodnie z którym „analizowany rodzaj zastosowania nowoczesnych technologii do użytku praktycznego w medycynie [związany ze zdrowiem sensorycznym – KW] cechuje się większym w porównaniu do tradycyjnych form opieki medycznej poziomem bezpieczeństwa z uwagi na szerszą niezależność od infrastruktury zewnętrznej, a co za tym idzie – mniejszą możliwość wystąpienia przerwy w ciągłości pracy” (s. 51). Twierdzenie to nie zostało dostatecznie uzasadnione (odwołanie się w przypisie do jednego źródła nie jest dostateczne), a doświadczenie wskazuje na zgoła inne wnioski.

Ciekawe są rozważania Autora dotyczące rozwiązań cyfrowej medycyny jako wyrobu medycznego. Nie mniej jednak trudno się zgodzić z jednoznacznym twierdzeniem, że „istnieje możliwość równoległej kwalifikacji rozwiązań cyfrowej medycyny jako wyrobów medycznych w wymiarze zarówno materialnym, jak i niematerialnym” (s. 61) i jak się zdaje wykluczającym się wewnętrznym uznaniem, że „każde rozwiązanie cyfrowej medycyny, niezależnie od tego, czy bezpośrednio stosowane w jednym bądź w większej ilości celów medycznych, powinno być fakultatywnie dopuszczone do systemu certyfikacji jako wyrobów medycznych. Po drugie, te rozwiązania cyfrowej medycyny, które stosowane są w jednym bądź w większej ilości celów medycznych, powinny być obligatoryjnie kierowane do przedmiotowego systemu certyfikacji” (s. 62).

Zgadzać się w zasadzie z Doktorantem, że „telemedycyna posiada pełną predyspozycję do pełnienia funkcji nowego gwaranta materialnego jądra prawa do zdrowia, a więc do pełnienia funkcji gwaranta prawa do ochrony zdrowia” (s. 110) można odczuć pewien niedosyt w zakresie odwołań do doktryny praw człowieka, zwłaszcza że Doktorant mógł czerpać w tym zakresie chociażby z bogatego i wartościowego dorobku swojej Promotorki.

Jeżeli praca ma charakter wybitnie fachowy, a nie w znacznej mierze publicystyczny, należy przyjąć, że odwoływanie się do różnego rodzaju dokumentów i aktów prawnych powinno być dokładne (z odwołaniem do konkretnych elementów dokumentu lub też przepisów) – jest to uwaga poczyniona w kontekście np. przyp. 46 na s. 47, czy też rozważań na s. 57. Poza tym warto odwoływać się również do danego aktu, a nie jedynie do jego opracowania (por. przyp. 45 na s. 47). Ponadto należy dbać o precyzję przekazu, a jako precyzyjne trudno uznać stwierdzenie, że „swoboda świadczenia usług stanowi traktatowe źródło dla analizy dotyczącej transgranicznego świadczenia usług opieki zdrowotnej w UE” (s. 121) – chodziło tu zapewne o traktatową swobodę świadczenia usług.

Niejako na marginesie można zaznaczyć, że nie sposób zgodzić się z Autorem, iż dla recenzowanej pracy „nie mniej istotne okażą się także dywagacje związane z korelacją istoty prawa do ochrony zdrowia i prawa do świadczeń opieki zdrowotnej...” (s. 16). Wszelkie dywagacje w pracy doktorskiej są zbędne, no chyba że przypisze się im znaczenie odbiegające od znanego recenzentowi i powszechnie używanym słownikom.

Zdecydowanie pozytywnie należy ocenić zakres odwołań poczynionych do źródeł prawa i opracowań przedmiotu. Bibliografia została poprawnie merytorycznie skonstruowana. Na plus przemawia także liczba i rodzaj literatury anglojęzycznej, choć trochę brakuje odwołań do źródeł w innych językach – w zakresie przedmiotowym recenzowanej pracy chodzi przede wszystkim o język niemiecki i francuski, a w znacznym zakresie także włoski i hiszpański. Mogłoby być także więcej przywołań polskich opracowań (np. autorstwa Roberta Tabaszewskiego czy Andrzeja Wojtczaka i zwłaszcza w rozdziale V w zakresie zagadnień dotyczących cyberprzestępstw, tu chodzi np. o stosunkowo liczne opracowania autorstwa naukowców i praktyków związanych z rebertowskim ośrodkiem Akademii Sztuki Wojennej; bez wątpienia można by było odwołać się także do publikacji Elżbiety Karskiej, zwłaszcza w części rozdziału III,

dotyczącej teoretycznych aspektów transgranicznego świadczenia usług opieki zdrowotnej), jest to jednak zarzut zasadniczo jedynie symboliczny.

Konkluzja

Stwierdzam, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr. Bartłomieja Oręziaka pt. *Prawo do zdrowia z perspektywy transgranicznego świadczenia usług telemedycznych w Unii Europejskiej* napisana pod kierunkiem Pani prof. UKSW dr hab. Elżbiety Karskiej potwierdza ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dyscyplinie nauki prawne oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, zaś jej przedmiotem jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Tym samym rozprawa ta spełnia przesłanki wskazane w stosownych przepisach prawa.

W związku z powyższym wnoszę o podjęcie dalszych czynności w postępowaniu doktorskim.

